

כח. דובר כמ"פ אחדות עריכת סיום בכ"ד טבת על א' מספרי אדמו"ר
הזקן. ולכל לראש - נערך סיום על ספרו הראשון - „שולחן ערוך" של אדמו"ר
הזקן (נדפס בלקו"ש ח"ד ע' 1124), ועד"ז נערך כמ"פ סיום על ספר התניא.
אבל עדיין לא נערך סיום על סידורו של אדמו"ר הזקן, ולכן, מן הראוי
לערוך עתה סיום על סידורו של אדמו"ר הזקן.

ובהקדים:

ידוע שבין עשר הזכויות של אדמו"ר הזקן (כפי שנימנו ע"י חסידים) -
נכלל גם „נוסח התפלה" כפי שנקבע בסידורו של אדמו"ר הזקן (לקו"ד כ"ד
ע' 1436).

והנה, אע"פ שסידורו של אדמו"ר הזקן מיוסד על סידור האריז"ל, וכמודגש בסידור שהוא „עפ"י נוסח האריז"ל" – אעפ"כ, מצינו כמה שינויים בין סידור האריז"ל (להר"ש מרשקוב) לסידורו של אדמו"ר הזקן (כדלקמן).

ונתעכב עתה על שינויים עיקריים – הן בסיום הסידור והן בהתחלתו.

ואע"פ שהשינויים הם (בעיקר) בנוגע לסדר (קדימה ואיחור) בלבד [כי התפלות עצמן הם בשוה (מלבד שינויי נוסחאות כו')] בכל הסידורים, החל מסידור ר' עמרם גאון, שזהו הסידור הראשון] – הרי ידוע ש„סדר" בתורה הוא גם חלק מהתורה.

[וכפי שמצינו בכמה מקומות בש"ס שלמדים הלכות למעשה בפועל – משינוי הסדר שענין פלוני נכתב לפני ענין פלוני כו'].

ובפרט כאשר מדובר אודות „סדר תפלות מכל השנה" שזהו דבר השוה לכל נפש – הרי בודאי שכל הפרטים שבו, ובפרט ההתחלה והסיום, הם בתכלית הדיוק.

ויתירה מזו: ידוע שכאשר אדמו"ר הזקן סידר את נוסח התפלה, „היו לפניו ששים סידורים מנוסחאות שונות, ומכולם בירר וליבן את הנוסחא שבסידור שלר" (הקדמה לשער הכולל), ובודאי שהי' לנגד עיניו – לכל לראש – סידור האריז"ל, וא"כ, בודאי שכל פרטי השינויים, אפילו פרט הכי קטן, ועאכו"כ שינוי הסדר, הרי זה בתכלית הדיוק.

וכידוע גדול הדיוק של אדמו"ר הזקן בנוגע לכל ספריו, ועאכו"כ בנוגע לנוסח התפלה – שהרי כללות ענין התפלה צריך להיות באופן ד, כעבדא קמי מרי"ו, ו„חותמו של הקב"ה אמת", וא"כ, בודאי שכל פרט בזה הוא בתכלית הדיוק.

כט. הסדר בסידור האריז"ל הוא – לכל לראש התפלות דימי החול, תפלות השבת, תפלות דשלוש רגלים (כולל הגדה של פסח, וספירת העומר), תפלת ר"ה ויוה"כ"פ, ואח"כ – הכוונות דסוכות, הכוונות דלולב ונענועיו, סדר הושענות, ובסיום הסידור – הכוונות דשמע"צ ושמח"ת.

[ולאח"ז מבוארים הכוונות דכמה מצוות, ויש לומר שאין זה מגוף הסידור עצמו, למרות שנדפסו ביחד עם הסידור. ולהעיר – שסיום סידור האריז"ל (כולל כוונת המצוות הנ"ל) אינו מתאים עם הכלל שצריכים לסיים בדבר טוב – כי בסיום הסידור מדובר אודות ענין ש„קשה לשכח"ו].

וכן הסדר בפע"ח (שבו מבוארים כוונות התפלות כו') – שסיומו בכוונות דשמע"צ ושמח"ת.

ועד"ז בשער הכוונות (ששם מבוארים כוונות התפלות והבקשות כו') – מסיים בכוונות דשמע"צ ושמח"ת, אלא שלאח"ז באים גם הכוונות דחנוכה ופורים. וטעם הדבר – כי חנוכה ופורים הם הימים טובים [ע"פ דברי קבלה – פורים בזמנו של מרדכי, וחנוכה – בזמנם של החשמונאים] הבאים לאחרי שמע"צ ושמח"ת.

וכמובן בפשטות שבכל הענינים המבוארים בספרים הנ"ל (סידור האריז"ל, פע"ח, ושער הכוונות) ישנם רזי תורה, ורזין דרזין כו', גם בנוגע לסדר הענינים.

ואעפ"כ, הסדר בסידורו של אדמו"ר הזקן הוא באופן שונה - היינו, סיומו הסידור הוא בענין דספירת העומר.

[ואע"פ שאין בידינו הסידור שהוגה ע"י אדמו"ר הזקן עצמו - הרי הסידור שלפנינו נדפס על ידי בניו של אדמו"ר הזקן].

וכאמור לעיל - בב' הסידורים ישנם כל התפלות כולם, ימי חול, שבת ויר"ט, ר"ה ויוהכ"פ, חנוכה ופורים, הגדה של פסח, ספירת העומר וכו'. אבל ישנו חילוק בסדר הענינים: סידור האריז"ל מסתיים בעניני שמע"צ ושמח"ת, ואילו סידור אדמו"ר הזקן מסתיים בספירת העומר.

והנה, סדר התפלות בסידורים הוא באופן דתדיר ושאינו תדיר תדיר, ולכן, התחלת הסידור היא בברכות השחר, ולאח"ז התפלות דימי החול, שהם ששה ימים בשבוע. ולאח"ז תפלות השבת - לערך 50 פעמים בשנה, ולאח"ז - התפלות דר"ח, שהם י"ב פעמים בשנה, ולאח"ז - התפלות דג' רגלים, שהם ג"פ בשנה, ולאח"ז - חנוכה ופורים, שהם פעם א' בשנה (כי שמונת ימי חנוכה הם ענין והמשך אחד, ונוסח הברכות הוא בשוה כו' - מלבד ברכת „שהחיינו" בלילה הראשון).

ועפ"ז - תמוה ביותר: מדוע מסיים אדמו"ר הזקן את סידורו בענין דספירת העומר?!

ועד"ז ישנו שינוי בהתחלת הסידור - בין סידור האריז"ל לסידור אדמו"ר הזקן:

התחלת סידור האריז"ל היא - „כללות תיקון ועליות העולמות כו' ע"י מעשה ותפלה", ומבאר את ענינם של ד' הפעולות המובאות בגמרא (ברכות טו, א) - „נפנה ונוטל ידיו וכו'".

והתחלת סידור אדמו"ר הזקן היא - „מודעת זאת מעלת קימת חצות לילה וכו'".

ל. ויש לומר הביאור בזה (בקיצור עכ"פ) - ובהקדים:

כללות ענין התפלה היא - פעולת ועבודת האדם, „עבודה שבלב זו תפלה". וכמ"ש הרמב"ם (ריש הל' תפלה), „חיוב מצוה זו כך הוא, שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום, ומגיד שבחו של הקב"ה, ואחר כך שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנון, ואחר כך נותן שבח והודי' לה' על הטובה שהשפיע לו". וזהו סדר התפלה: ג' ראשונות - סיפור שבחו של הקב"ה, י"ב אמצעיות - בקשת צרכיו, וג' אחרונות - הודאה להקב"ה.

ומאחר שעיקר ענין התפלה היא - פעולת ועבודת האדם, מובן, שבזה אין נכלל כללות ענין השכר הבא מלמעלה, ע"י הקב"ה, כי מאחר שענין

השכר בא ע"י הקב"ה - אין זה שייך לפעולת ועבודת האדם.

ובפרט ע"פ המבואר במארו"ל ש,היום לעשותם ומחר לקבל שכרם, היינו, שישנו חילוק בזמן בין עבודת האדם לשכר הבא מלמעלה - שעבודת האדם היא, היום, והשכר מלמעלה הוא, מחר, לעתיד לבוא.

[ואין זה בסתירה למארו"ל, עולמך תראה בחיך, ועד שישנו, דבר משנה" שבו נאמר, כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר" (אבות פ"ד מ"ט), שהכוונה בזה לקיום התורה מעושר בעוה"ז הגשמי, שבו מקום העבודה (ולא, מחר" - בעוה"ב) - כי השכר שנמשך בעוה"ז אינו בערך כלל לגבי עיקר השכר שיהי' לעתיד לבוא - ,למחר" (כמבואר - בקיצור עכ"פ - באגה"ק (ס"ג. ס"ט"ז) דבעל ההילולא)].

לא. והנה, כללות ענין הכוונות והיחודים העליונים הנפעלים למעלה ע"י עבודת התפלה - הם בכלל וכדוגמת כללות ענין השכר, ולכן, גם ענינים אלו אינם נכללים בסידור התפלה.

דהנה, ידועה הקושיא מדוע אין רואים תיכף ומיד לאחרי התפלה את מילוי בקשת צרכיו, בני חיי ומזוני רויחי וכו' (אלא אומרים, ומחר לקבל שכרם) - הרי התפלה ובקשת צרכיו היא מצות עשה מן התורה, תורת אמת, וא"כ, כאשר מבקש צרכיו בתפלה וחותרם, ברוך אתה ה' כו', הי' צריך לראות תיכף ומיד את מילוי בקשת צרכיו?!

וידוע הביאור בזה - שבעולמות הרוחניים נפעל אמנם תיכף ומיד מילוי בקשת צרכיו, אבל כאשר צריכים להמשיך זאת בעוה"ז הגשמי והחומרי [ובפרט כאשר מוסיף ח"ו בחומריות העולם, מפני חטאינו] - הרי חומריות זו מונעת את המשכת השכר (כתוצאה מפעולת התפלה) למטה, כי לכל לראש צריכים לברר ולזכך את החומריות כו'.

והנה, מאחר שבעולמות הרוחניים נפעל מילוי בקשת צרכיו תיכף ומיד [כי אין מניעה ועיכוב מענינים חומריים ח"ו, ועד"ז בנוגע לעבודת האדם - שהנשמה מצד עצמה (הקשורה עם העולמות הרוחניים) היא במעמד ומצב ד,נפש כי תחטא תוהא, וכפס"ד הרמב"ם (הל' גירושין ספ"ב) שמצד עצם נשמתו, רוצה הוא לעשות כל המצוות כו'] - מובן, שכאשר התפלה היא מתוך ידיעת הכוונות והיחודים העליונים הנפעלים למעלה, יש לו כבר את ענין השכר - כפי שהוא בעולמות העליונים.

וכאמור לעיל - מאחר שעיקר ענינו של סידור התפלה הוא - עבודת ופעולת האדם למטה, ולא ענין השכר השייך למעלה, לכן, לא הביא אדמו"ר הזקן בסידורו את כל הכוונות כו' שבסידור האריז"ל.

לב. ובזה מתבטא החילוק שבין סידור האריז"ל לסידור אדמו"ר הזקן:

בסידור האריז"ל ישנם ריבוי כוונות השייכות לעולם הסוד, רזין דאורייתא, עץ החיים, דלית תמן לא קשיא כו' ולא מחלוקת כו', ושם אין

שייך כללות ענין הגלות וכו', כמבואר בכ"מ.

אבל אדמו"ר הזקן לא מביא בסידורו כוונות אלו - כי סידורו של אדמו"ר הזקן הוא דבר השוה לכל נפש.

ובפשטות: בלימוד התורה ישנם חילוקים - „בן חמש שנים למקרא, בן עשר שנים למשנה כו', בן חמש עשרה לגמרא", וכיו"ב. אבל סידור התפלה הוא דבר השוה לכל נפש.

ועד שאפילו כאשר מדובר אודות ילד קטן, אפילו קודם שמגיע לגיל חמש שנים (שאז מתחיל ללמוד מקרא) - הרי „מנהג ישראל" לחנכו לומר „מודה אני לפניך כו'" שבסידור.

ובפרט ע"פ הוראות רבותינו נשיאינו שמיום גזיזת השערות והנחת הפאות (בגיל שלש שנים) „נהגו להדר להרגיל את התינוק בענין נשיאת ט"ק וברכות השחר וברהמ"ז וק"ש שעל המטה" - שענינים אלו שייכים לסידור התפלה.

[ולהעיר - שאין הכוונה לומר שקודם גיל שלש שנים אין להדר בענינים אלו, אלא הכוונה היא - שמגיל שלש שנים ההידור בזה הוא דבר המוכרח, אבל מובן שגם לפני כדאי להדר בענינים אלו. וכפי שרואים בפועל ש„מנהג ישראל" לחנך את התינוק באמירת „מחיה אני" משמתחיל לדבר כו'].

זאת אומרת: סידור התפלה נעשה לא רק עבור צדיקים, ובפרט צדיקים שהם בדרגה נעלית ביותר, עד שכאשר הקב"ה גוזר גזירה הרי הצדיק מבטלה (ראה מו"ק טז, ב), ועד"ז צדיק גזר והקב"ה מקיים - כי הרי הצדיקים מועטים הם, כמרז"ל „ראה הקב"ה בצדיקים שהם מועטים כו'" - אלא סידור התפלה הוא דבר השוה לכל נפש, לכל הציבור כולו, וכידוע ש„ציבור ר"ת צדיקים בינונים ורשעים (ועד שמחברים את הסוג דהיפך הצדיקים עם צדיקים ובינונים - בוא"ו המוסיף).

ולכן, אדמו"ר הזקן לא מביא בסידורו את כל הכוונות המובאות בסידור האריז"ל [מלבד ענינים אחדים, ולדוגמא: בהלל הגדול (דתפלת שבת, ובהגדה של פסח) - שיכונו מספר הפסוקים במספר שם הוי', וכיו"ב, כי כוונות אלו שייכות לרבים (ראה „פתח דבר" לסידור עם דא"ח הערה 3)] - כי כוונות אלו אינן שייכות לכל נפש, וסידור התפלה הוא דבר השוה לכל נפש.

[ופרטי עניני הכוונות כו' שאינם שייכים לכל נפש - מבוארים בשאר ספריו של אדמו"ר הזקן, כגון: תניא, לקו"ת וכיו"ב, ועד"ז בדרושי רבותינו נשיאינו שלאח"ז. אבל ענינים אלו אינם שייכים לסידור התפלה].

לג. ע"פ האמור לעיל שכללות ענין הכוונות והיחודים דלמעלה כו' קשור עם ענין השכר - מובן, שהחילוק שבין סידור האריז"ל לסידור אדמו"ר הזקן הוא - שבסידור אדמו"ר הזקן מובאים רק הענינים השייכים לעבודת ופעולת האדם (משא"כ ענין השכר, ועד"ז הכוונות וכו' השייכות לענין

השכר), ואילו בסידור האריז"ל, מובאים גם התוצאות הבאות ע"י עבודת ופעולת האדם (שהם בדוגמת ענין השכר).

ועפ"ז יובן החילוק שבין סידור האריז"ל לסידור אדמו"ר הזקן - שסידור האריז"ל אינו מסתיים בספירת העומר (אלא בעניני שמח"ת), ואילו סידור אדמו"ר הזקן מסתיים בספירת העומר, כדלקמן.

לד. והביאור בזה:

בנוגע לכללות הענין דפעולת ועבודת האדם - מצינו מעלה נפלאה בספירת העומר שאינה נמצאת בשאר עניני התפלה.

ובהקדים:

ידוע כללות החילוק שבין שבת ליו"ט - ש, שבת מקדשא וקיימא" (ביצה יז, א), משא"כ בנוגע לימים טובים, שקביעותן היא ע"י בני"י (בהתאם לקידוש החדש ע"י ב"ד). ולכן, ביו"ט חותמים, "מקדש ישראל והזמנים", כי, "ישראל אינהו דקדשינהו לזמנים", משא"כ בשבת חותמים, "מקדש השבת" בלבד.

זאת אומרת: כללות הענין דקידוש החדש תלוי בפעולתן של בני"י - קידוש החדש ע"י ב"ד, ובוה תלוי קביעות הימים טובים - פסח בט"ו בניסן, סוכות בט"ו בתשרי, וכיו"ב בשאר הימים טובים. וכמ"ש, "אלה מועדי ה' אשר תקראו אתם גוי'", "בין בזמנן בין שלא בזמנן", "אתם אפילו שוגגין, אתם אפילו מזידין, אתם אפילו מוטעין" (ר"ה כה, א).

ואעפ"כ, גם ביום השבת שייכת פעולת ועבודת האדם (למרות ש, שבת מקדשא וקיימא") - כי ע"י העבודה דשבת, ובפרט ע"י תפלות השבת, הרי הוא פועל הוספה בקדושת השבת, וכמ"ש, "זכור את יום השבת לקדשו", היינו, שע"י עבודתו נפעלת קדושה נעלית יותר, נוסף על היותו השבת, "מקדשא וקיימא" גם לולי עבודתו.

לה. והנה, מה שנתבאר לעיל שהקביעות דר"ח (ובמילא גם הקביעות דהימים טובים) תלוי' בפעולתן של בני"י - אין המדובר אודות פעולתו של היחיד, אלא אודות הפעולה דב"ד דוקא.

וכמובן שהיחיד מצ"ע אינו יכול לקדש את החדש, ולכל היותר יכול הוא להיות א' העדים המעידים בפני ב"ד אודות ראיית מולד הלבנה, ולאחרי העדות בב"ד נקבע ר"ח ע"י ב"ד.

ולעומת זאת - ישנו יו"ט א', חג השבועות, שקביעותו נעשית ע"י ספירת העומר - שזוהי עבודת ופעולת כאר"א מישראל בתור יחיד:

הקביעות דחג השבועות אינה תלוי' בקביעות דר"ח סיון, כמרז"ל (ר"ה ו, ב), "עצרת פעמים חמשה פעמים ששה פעמים שבעה" - כי הקביעות דחג השבועות תלוי' בספירת העומר, היינו, שלאחרי ספירת מ"ט יום, "שבעה שבועות תמימות", הנה ביום החמישים חל, "חג השבועות".

וכללות הענין דספירת העומר הוא - פעולת ועבודת כאו"א מישראל בתור יחיד, וכמ"ש, „וספרתם לכם“, היינו, שספירת העומר צריכה להיות ע"י כאו"א מישראל, ולא ע"י ב"ד בלבד.

ועפ"ז מובן שכאשר מדברים אודות עבודת ופעולת האדם - הרי הדרגא הכי נעלית בזה היא - ספירת העומר:

„שבת מקדשא וקיימא“ גם ללא עבודת בני"י. יו"ט - תלוי בקביעות דר"ח ע"י קידוש החדש בב"ד.

ואע"פ שגם בשבת ויו"ט ישנו הענין דפעולת ועבודת כאו"א מבנ"י, כי ע"י התפלות דשבת ויו"ט שמתפלל כאו"א מישראל, מוסיפים בקדושת השבת והיו"ט קדושה יתירה - הרי זה ענין של הוספה בלבד, ולא ענין חדש הנפעל ע"י העבודה והפעולה דכאו"א מישראל.

ורק בספירת העומר ישנה עבודה ופעולה של כאו"א מישראל, שע"ז נפעל ענין חדש לגמרי (ולא ענין של הוספה בלבד) - כי ע"י ספירת העומר נקבע היו"ט דחג השבועות בכל סדר ההשתלשלות, כולל אצל הקב"ה בכבודו ובעצמו - שלכן, אין אומרים תחנון ואין בקשת צרכיו ביום זה, ועד ש, הימים האלה נזכרים ונעשים" - „זמן מתן תורתנו" מחדש.

לו. עפ"ז מובן מדוע בסידור אדמו"ר הזקן מובא ספירת העומר בסיום הסידור (דלא כסידור האריז"ל):

מאחר שבסידור אדמו"ר הזקן מובאים ענינים השייכים לפעולת ועבודת האדם בלבד (כנ"ל בארוכה) - הרי סדר הדברים בזה הוא באופן שהולכים מן הקל אל הכבד:

לכל לראש מבאר אודות „מעלת קימת חצות לילה, שהיא עת רצון למעלה וכו'“, שע"ז יוכל להתגבר על יצרו שמפתה אותו להמשיך בשנתו וכו'.

וכאשר ניעור משנתו אומר מיד „מודה אני לפניך כו'“ - אע"פ שעדיין לא נטל ידיו, היינו, שידינו אינן טהורות וכו'. זאת אומרת: אע"פ שנמצא במעמד ומצב שקודם נט"י, יודע הוא שה' נצב עליו, ומבטא זאת בדיבור (בה' מוצאות הפה) - באמירת „מודה אני לפניך כו'“. ואמירת „מודה אני לפניך כו'“ שבהתחלת היום, ובהתחלת הסידור - פועלת על היום כולו, בדוגמת ה„ראש“ הפועל על כל אברי הגוף.

ולאח"ז באה עבודת התפלה, ולכל לראש - עבודת התפלה דימי החול, כאשר נמצא במעמד ומצב שעסוק עם „עובדין דחול“, כמ"ש „וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה“, כי עבודתו היא באופן ד, ואספת דגנך ותירושך וגו', כמרז"ל (ברכות לה, ב), „הרבה עשו כר"י ועלתה בידן, כרשב"י ולא עלתה בידם“. ולכן, עבודת התפלה דימי החול קשורה עם בקשת צרכיו כו'.

ומובן בפשטות גדול מעלת עבודת התפלה (אפילו בימי החול) - שע"ז נפעל מילוי צרכיו, בבני חיי ומזוני רויחי.

ולאח"ז באה עבודת התפלה דיום השבת - כאשר נמצא במעמד ומצב ד, וקראת לשבת עונג" [לאחרי סיום כללות העבודה ד, מי שטרם בערב שבת כו" , באופן ד, כל מעשיך יהיו לשם שמים"], כמרו"ל , נר דלוק ושולחן ערוך ומטה מוצעת" - בתכלית השלימות.

ולאח"ז - עבודת התפלה דימים טובים, שבהם ישנה שמחה גלוי' - ,,ושמחת בחגך", וכמרו"ל ,,אין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביינ".
ומובן בפשטות - שעבודת התפלה ביום השבת ובימים טובים, היא באופן נעלה יותר מאשר עבודת התפלה בימי החול.

אבל לאידך - פעולת ועבודת האדם בתפלת יום השבת וימים טובים היא רק באופן של הוספה על הענינים שישנם כבר לפני"ז, היינו שמוסיף קדושה בקדושת יום השבת ש,,מקדשא וקיימא", ועד"ז מוסיף קדושה בקדושת היר"ט שקדושתו תלוי' בקביעות דר"ח ע"י ב"ד - ואין זו פעולה ועבודה הפועלת דבר חדש לגמרי.

ולאח"ז באים לתכלית השלימות בעבודת ופעולת האדם, שזהו הענין דספירת העומר - כי ע"י ספירת העומר במשך ,,שבעה שבועות תמימות" ע"י כאו"א מישראל, נפעל ביום החמישים ,,חג השבועות", ,,זמן מתן תורתנו".

זאת אומרת: נוסף על העילוי שבספירת העומר, החל מהספירה ד, היום יום אחד לעומר", כפי שאומרים בתפלת ,,רבנו של עולם" - ,,ועל ידי זה יושפע שפע רב בכל העולמות" (ומובן שזהו דבר השוה לכל נפש) - הרי העבודה דספירת העומר היא באופן שהולכים ,,מחיל אל חיל",

[וכידוע הדיוק בנוסח הספירה - ,,היום שני ימים לעומר", ,,היום שלשה ימים לעומר" וכו', ולא ,,היום יום שני", ,,יום שלישי" וכו' - כי ביום שני דספה"ע ישנם גם הענינים שנפעלו ביום ראשון, ולכן ישנם כבר ,,שני ימים", ועד"ז בשאר הימים דספה"ע],

עד שמסיימים את ספירת העומר - ,,היום תשעה וארבעים יום שהם שבעה שבועות ושבעה ימים לעומר" [כמבואר בדרושי חסידות שכללות הענין דספירת העומר קשור עם בירור שבעת המדות כפי שכל א' מהן כלולה משבעה כו'], שאז נפעל - ע"י פעולת כאו"א מישראל - הקביעות דחג השבועות, ,,זמן מתן תורתנו", ביום החמישים.

וזהו העילוי שבספירת העומר לגבי שאר הענינים הקשורים עם עבודת התפלה, אפילו לגבי התפלה דחג השבועות - כי ע"י התפלה דחג השבועות פועל האדם הוספה בקדושת היר"ט בלבד, ואילו ע"י ספירת העומר הרי הוא פועל דבר חדש לגמרי - קביעות היר"ט דחג השבועות.

לז. ולכן מסיים אדמו"ר הזקן את סידורו בענין דספירת העומר - תכלית השלימות שבעבודת ופעולת האדם (שזהו כללות ענין סידור התפלה).

[ואע"פ ש,,מאד עמקו" כל עניניו של אדמו"ר הזקן, ובפרט ענין הנמנה

בין עשר הזכויות שלו (נוסח התפלה), ולכן קשה לקבוע בוודאות שזו היתה כוונת אדמו"ר הזקן כאשר קבע את סדר ספירת העומר בסיום סידורו, אבל אעפ"כ, ע"פ תורת הבעש"ט שבכל דבר ישנו הוראה בעבודת האדם לקונו, ועאכו"כ כאשר מדובר אודות דבר חידוש שמצינו בסידורו של אדמו"ר הזקן - הרי בענין זה ישנה הוראה השהיה לכל נפש (עבור כאו"א שמתפלל בסידור התפלה) - בנוגע לגודל העילוי דעבודת ופעולת האדם בספירת העומר].

אבל בסידור האריז"ל אינו מסיים בספירת העומר - כי:

בסידור האריז"ל מובאים לא רק הענינים השייכים לעבודת ופעולת האדם בלבד, אלא גם ענינים של כוונות ויחדים עליונים, בדוגמת ענין השכר הנמשך מלמעלה כתוצאה מפעולת ועבודת האדם (כנ"ל סל"א).

ולכן, אע"פ שביחס לפעולת ועבודת האדם נחשבת העבודה דספירת העומר לתכלית השלימות (ולכן בזה מסתיים סידורו של אדמו"ר הזקן), הרי ביחס לענינים שנפעלים כתוצאה ולאחרי עבודת ופעולת האדם נחשבת העבודה דספירת העומר כהכנה בלבד לקראת חג השבועות, ולכן אי אפשר לסיים את סידור האריז"ל בענין דספירת העומר.

אלא הסיום דסידור האריז"ל הוא - בענין דשמע"צ ושמח"ת, בהתאם לסדר המועדים: פסח, שבועות, סוכות, ולאח"ז - שמע"צ ושמח"ת.

ויש להאריך בזה עוד, ואכ"מ*.

לח. והנה, לאחרי ריבוי התפלות שהתפללו בני"י עד עתה, כולל תפלת ערבית שהתפללו זה עתה - יה"ר שתתמלא התפלה והבקשה,, את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח,, ,,כי לישועתך קוינו כל היום,, ,,ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים".

זאת אומרת: מאחר שבנ"י עשו את כל התלוי בהם, ע"י התפלה,, כעבדא קמי מרי" - תתמלא תיכף ומיד תפלתם ובקשתם, כי ,,עמך כולם צדיקים,, וכאשר צדיק גוזר הרי הקב"ה מקיים.

ובפשטות - ביאת משיח צדקנו,, צמח דוד עבדך,, ועל ידו נפעלת הגאולה האמיתית והשלימה, ובלשון הרמב"ם - ,,מיד הן נגאלין".

לב. כאן המקום להזכיר גם בנוגע לענין שנכתב באופן בלתי נכון (ספר שאינו מוגה) – בקשר להמדובר בהתוועדות דכ"ד טבת:

בהתוועדות הנ"ל נתבאר החילוק שבין סידור אדמו"ר הזקן לסידור האריז"ל. והנה, ידוע שכאשר מובא בדרושי חסידות „סידור האריז"ל" – הכוונה לסידור ר' שבתי מרשקוב (שהי' מתלמידי הבעש"ט), ולא לסידור „קול יעקב". וכאשר רוצים לציין לסידור „קול יעקב", כותבים זאת בפירוש, ולא כותבים „סידור האריז"ל" סתם.

ולפלא – שכאשר שואלים אדות ענין זה, כותבים „סידור האריז"ל", ומוסיפים בחצאי עיגול „קול יעקב" – למרות שידוע שכאשר מדברים אודות „סידור האריז"ל" סתם, הכוונה לסידור ר"ש מרשקוב!

ובפרט שבהתוועדות הנ"ל הי' מחדגש שכוונתי לסידור ר"ש מרשקוב:

נתבאר בהתוועדות שהסיום דסידור האריז"ל אינו מתאים לכלל הידוע שצריכים לסיים בדבר טוב.

והנה, ישנו חילוק בין הסיום דסידור ר"ש מרשקוב, לסיום הסידור „קול יעקב":

בסיום הסידור „קול יעקב" ישנו „סדר הנהגות ישרות", ובסיומן –

„שלא להסתכל בלבנה שלא בשעת קידוש לבנה“, ובזה מסתיים סידור „קול יעקב“. ואילו סידור ר"ש מרשקוב מסתיים ב„סדר האבילות“, ובסיומו – „אסור לקרות כתב על גבי קבר כשהוא בולט, כי הוא קשה לשכחה“.

ומאחר שנאמר בהתוועדות בפירוש שהסיום דסידור האריז"ל אינו מתאים עם הכלל שמסיימים בדבר טוב – מובן, שהכוונה היתה לסידור ר"ש מרשקוב, שסיומו „קשה לשכחה“, שזהו דבר בלתי רצוי, משא"כ בסידור „קול יעקב“ שסיומו בדין הקשור עם קידוש לבנה.

כט. כאן המקום לבאר כמה פרטים בנוגע למשנ"ת בהתוועדויות שלפנ"ז (שיחת כ"ד טבת סכ"ח ואילך. שיחת ש"פ וארא סל"ב) בקשר לשינויים שבין סידור אדמו"ר הזקן לסידור האריז"ל.

ולכל לראש - בהמשך להמדובר לעיל אדות מאמר הזהר, „כד האי נשמתא נפקת מהאי עלמא“, ענין הקשור עם אבילות - בנוגע למה שהוזכר (שיחת כ"ד טבת סכ"ט) שהסיום דסידור האריז"ל אינו מתאים עם הכלל שצריכים לסיים בדבר טוב, כי הסיום הוא: „אסור לקרות כתב על גבי קבר כשהוא בולט, כי הוא קשה לשכחה“.

והנה, יש שרצו לומר שהלשון „קשה לשכחה“ (בלשון „סגי נהור“) הוא דבר טוב.

אבל באמת אי אפשר לומר כן - כי: עצם העובדה שצריכים להשתמש כאן בלשון „סגי נהור“, מורה שמדובר אדות ענין בלתי רצוי.

ויתירה מזו: ענין זה מובא גם בסידור „קול יעקב“, ב„הנהגות ישרות“ (אבל לא בסיום ממש), ושם הלשון הוא - „קשים ללימוד“, ולא „קשה לשכחה“. ועפ"ז - גם סיום הסידור דר"ש מרשקוב הי' יכול להיות בלשון זה.

[ומה שהוזכר (בהתוועדות דכ"ד טבת) הלשון „הנהגות ישרות“ בנוגע לסידור ר"ש מרשקוב - אין הכוונה לענינים המובאים בסידור „קול יעקב“ בסופו, תחת הכותרת „הנהגות ישרות“, אלא הכוונה לביאורים בנוגע לכמה מצוות (מזוזה, חלה, שחיטה, ביקור חולים ואבילות) שבסיום סידור ר"ש מרשקוב (בדוגמת הענינים המובאים ב„הנהגות ישרות“ שבסידור „קול יעקב“)].

ל. נתבאר (בשיחת כ"ד טבת) שבנוגע לכמה ענינים שינה אדמו"ר הזקן בסידורו לגבי סידור האריז"ל, ובהתוועדות שלאח"ז (שיחת ש"פ וארא) נתבאר שמה שהוזכר בהתוועדות הנ"ל, "סידור האריז"ל" הכוונה לסידור ר"ש מרשקוב, ולא לסידור "קול יעקב", כדלקמן (סל"א).

ובהקדים - הקדמה כללית:

כאשר אדמו"ר הזקן כתב את סידורו, לא היו מונחים לפניו הסידורים דר"ש מרשקוב ו"קול יעקב" הנדפסים, אלא רק כתבייד מסידורים אלו (בדוגמת סידורו של הבעש"ט שנכתב בכתבייד).

וההכרח לדבר:

כאשר נדפס סידור אדמו"ר הזקן לראשונה (בשנת תקס"ג), עדיין לא נדפס סידור "קול יעקב" (נדפס לראשונה בשנת תקס"ד).

ובנוגע לסידור ר"ש מרשקוב - הנה אע"פ שסידור זה נדפס כמה שנים לפני הדפסת סידור אדמו"ר הזקן (בשנת תקנ"ד), מסתבר שכאשר אדמו"ר הזקן כתב את סידורו, עדיין לא נדפס (ועכ"פ - לא הגיע לידי אדמו"ר הזקן) סידור ר"ש מרשקוב.

דהנה, מובן בפשטות שכתובת הסידור ע"י אדמו"ר הזקן (מהתחלת הסידור - "מודה אני", ועד סיומו) נמשכה זמן רב - משך כמה שנים.

ובפרט ע"פ הידוע גדול דיוקו של אדמו"ר הזקן בכתובת ספר התניא, עד שכתבתו נמשכה עשרים שנה (כידוע סיפור החסידים בזה) - ומזה מובן גם בנוגע לגודל הדיוק בכתובת הסידור. ואף שאין כל הכרח לומר שכתובת הסידור נמשכה עשרים שנה, בהכרח לומר שהכתיבה נמשכה שנים אחדות עכ"פ.

זאת אומרת: למרות גדול זריזותו של אדמו"ר הזקן ועילוי כשרונותיו וכו' - לא יתכן שכתובת הסידור היתה בשעתא חדא וברגעא חדא וביומא חדא, אלא ודאי נמשכה כתיבת הסידור במשך שנים אחדות.

ובפרט שאדמו"ר הזקן הי' עסוק בכמה וכמה ענינים מלבד כתיבת הסידור: אמירת חסידות, הנהגת החסידים, עסקנות הכלל וכו', וכל זה מלבד עבודתו בנוגע לעצמו כו', ובודאי שלא הקדיש את כל עשרים וארבע השעות שביממה עבור כתיבת הסידור בלבד.

ונוסף לזה: כאותם שנים היתה הדפסת ספר מלאכה ככירה, ולשם זה. היו צריכים לנסוע (באופן ד"טלטולי גברא") לעיר רחוקה (כי בעירו של אדמו"ר הזקן - "ליאדי" - נדפס רק ספר אחד: הסמ"ק, ולא יותר), והספר הי' צריך לעבור את בדיקת ה"צענזור" - ולכן, בהכרח לומר שכתובת הסידור נסתיימה משך זמן לפני ההדפסה (בשנת תקס"ג).

ועפ"ז - בודאי שכאשר אדמו"ר הזקן התחיל בכתובת סידורו (כמה שנים קודם סיום הסידור והדפסתו) עדיין לא הי' סידור הר"ש מרשקוב בדפוס.

ולכן, מסתבר לומר (קרוב לודאי) שכאשר אדמו"ר הזקן כתב את סידורו, לא הי' מונח לפניו סידורו של ר"ש מרשקוב הנדפס, אלא כתביד דסידור זה. וכידוע שכאשר אדמו"ר הזקן כתב את סידורו, היו לפניו ששים סידורים מנוסחאות שונות, ומכולם בירר וליבן את הנוסחא שבסידור שלו" - וקרוב לודאי לומר שרובם לא היו סידורי האריז"ל, ואילו הסידורים דר"ש מרשקוב ו„קול יעקב“ היו רק בכתביד.

[ובהכרח לומר שהי' מושג לכתוב סידור חדש ע"פ כתביד מסידור האריז"ל - דהנה, ידוע שהבעש"ט צוה לסופר שלו לכתוב עבורו סידור שלם בכתביד. ואם נאמר שבאותו זמן הי' כבר סידור האריז"ל הנדפס - אינו מובן: לשם מה צוה הבעש"ט לסופר שלו לכתוב בכתביד את כל הסידור, לכאורה, הי' מספיק לציין על גבי הסידור הנדפס את התיקונים והשינויים שלו. אלא בדאי שעדיין לא נדפס סידור האריז"ל, ולכן, במקום לעשות תיקונים ושינויים על גבי כתביד, צוה לסופר לכתוב את כל הסידור].

לא. והנה, מה שהוזכר בהתוועדות הקודמת (שיחת ש"פ וארא) שכאשר אומרים סידור האריז"ל סתם, הכוונה לסידור ר"ש מרשקוב (ולא לסידור „קול יעקב“) - כוונתי בזה היתה ביחס למה שדובר בהתוועדות הקודמת (דכ"ד טבת) שאדמו"ר הזקן שינה מסידור האריז"ל, שאז לא הזכרתי לאיזה סידור כוונתי, ואח"כ אמרתי שכונתי לסידור דר"ש מרשקוב.

אבל בדאי שלא היתה כוונתי לומר שכאשר מוזכר באיזהו מקום סידור האריז"ל סתם הכוונה בזה לסידור ר"ש מרשקוב - שהרי רואים בפועל שישנו סידור האריז"ל סתם (נוסף על סידור ר"ש מרשקוב, וסידור „קול יעקב“), שנדפס בזאלקווא (בשנת תקמ"א).

וכפי שמצינו בהגהות דכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע לסידור אדמו"ר הזקן שמזכיר את סידור ר"ש מרשקוב, וסידור „קול יעקב“ - בנוסף על סידור האריז"ל סתם (ראה הקדמה ל„שער הכולל“).

[לפני הדפסת סידור האריז"ל בזאלקווא התחילו להדפיס את סידור האריז"ל בקיניגסבערג (בשנת תקכ"ה) - סידור „אור השנים“, שנכתב ע"י ר' ארי לייב הלוי עפשטיין, אב"ד קיניגסבערג - אבל סידור זה לא נשלמה הדפסתו (ראה שער הכולל שם)].

ולכן: ברור הדבר שישנו סידור האריז"ל סתם (נוסף לסידור ר"ש מרשקוב וסידור „קול יעקב“), אבל אעפ"כ, כאשר דובר אודות השינויים שעשה אדמו"ר הזקן בסידורו ביחס לסידור האריז"ל, דובר אודות סידור ר"ש מרשקוב דוקא.

וטעם הדבר: סידור ר"ש מרשקוב הוא המוסמך ביותר כדי לקבוע בבירור את הסדר דסידור האריז"ל (שבזה שינה אדמו"ר הזקן כמה ענינים), וכידוע שהי' מתלמידי הבעש"ט וכו'. משא"כ בנוגע לסידור „קול יעקב“, שישנם בזה כמה פקפוקים וכו' (ועד"ז בנוגע לספרו „שערי גן עדן“). ועאכו"כ ביחס

לסתם סידור האריז"ל שלא יודעים בבירור מי סידרו וכו'.

[ובנוגע לסידור דקיניגסבערג הנ"ל - הרי הוא, מסדר באופן אחר שלא כסדר סידור האריז"ל" (הקדמה ל, "שער הכולל"), ובסידור זה אי אפשר לדעת בבירור מה שייך לסידור האריז"ל ומה הם הוספותיו של רא"ל הנ"ל, ולכן, אין להשוות את השינויים ששינה אדמו"ר הזקן מסידור האריז"ל הנ"ל.

דרך אגב: ב, דרך מצוותיך" (ב, ב) מובא, "ס' לרב מק"ב". ובהוספה לצינונים והערות (ע' 408) נאמר ש, "צ"ע למי מכוון". ולאחרי זמן נתברר שהכוונה לר' ארי' ליב עפשטיין מקיניגסבערג הנ"ל (ראה לקו"ש ח"ז ע' 313)].

ואע"פ שכאשר אדמו"ר הזקן כתב את סידורו הי' מונח לפניו הכתביד סידור ר"ש מרשקוב, ולא הסידור הנדפס שלפנינו (ואולי ישנם שינויים בין הכתביד לסידור הנדפס) - הנה בפשטות מסתבר לומר שהמדפיסים לא שינו מאומה בסדר הענינים וכו' מהסידור בכתביד. ובפרט שבדרושי חסידות מוכאים כמה ענינים מסידור ר"ש מרשקוב (שלפנינו).

לכ. והנה, השינויים של אדמו"ר הזקן לגבי סידורו של ר"ש מרשקוב אינם מתאימים גם עם סידורו של הבעש"ט (הנ"ל) - שהרי סידורו של הבעש"ט מסתיים בנוסח ד, והכהנים והעם" שאומרים ב, סדר העבודה" דיוהכ"פ, ואילו סידור אדמו"ר הזקן מסתיים בספירת העומר (כנ"ל בארוכה).

ובחדי שבהיות אדמו"ר הזקן אצל המגיד, ששם הי' גם נכדו של הבעש"ט (וכנראה שאצלו הי' סידור הבעש"ט) - השתדל אדמו"ר הזקן לראות את סידורו של הבעש"ט, ולא רק באופן של ראי' בעלמא כו', כמוכן ופשוט. ואעפ"כ, כתב אדמו"ר הזקן את סידורו באופן שונה מסידור הבעש"ט.

וטעם הדבר: סידורו של אדמו"ר הזקן הוא סידור השוה לכל נפש, ולכן, אין להביא ראי' מסידור שנכתב ע"י הסופר של הבעש"ט (בכתביד, מתחילתו ועד סופו) באופן מיוחד וכו', מתאים לכוונות ששייכים ליחידי סגולה בלבד, ואין זה באופן השוה לכל נפש - אפילו בנוגע לאלו השייכים לכוונות האריז"ל וכו'.

ולכן, כאשר אדמו"ר הזקן כתב את סידורו - הסתמך בעיקר על סידור האריז"ל שנכתב באופן השוה (לאילו השייכים לכוונות האריז"ל - עכ"פ), ומסדר באותו סדר דהפע"ח, היינו, שבפע"ח מבוראים הכוונות וכו' השייכים לסידור, ובסידור בא נוסח התפלה וכו' באופן דהלכה בפועל.

לג. נתבאר בהתוועדות הנ"ל (שיחת כ"ד טבת סל"ו) שאדמו"ר הזקן מסיים את סידורו בענין ספירת העומר - כי ספה"ע היא תכלית השלימות שבעבודת האדם, היינו, שלאחרי כללות העבודה דספה"ע, שענינה - בירור שבע המדות כפי שכל א' מהן כלולה משבע, הרי הוא מגיע לכללות הענין ד, תספרו חמישים יום", שער הנו"ן וכו'.

ושאלו על זה: הרי אדמו"ר הזקן כתב את סידורו באופן השוה לכל נפש, ועד שאפילו ילד קטן מתפלל בסידור זה, החל מאמירת „מודה אני“, וכלה ב„ספירת העומר“ – ולכאורה: כללות העבודה ד„תספרו חמישים יום“, שער הנר"ן כו', אין זה ענין השוה לכל נפש?!

הביאור בזה:

נתבאר בהתוועדות הנ"ל (סכ"ט) שסדר התפלות בסידור הוא באופן דתדיר תדיר קודם. ולכן, לכל לראש באה תפלת ימי החול, ולאח"ז – תפלות השבת, תפלות דימים טובים, ולאח"ז – חנוכה (שכל שמונת הימים הם המשך אחד) ופורים, שהם פעם א' בשנה, ולאח"ז – ע"פ סדר זמני השנה – ספה"ע, שגם ענין זה הוא פעם א' בשנה, כי כל מ"ט הימים דספה"ע הם ענין אחד.

ונוסף לזה:

הברכות דנר חנוכה, הברכות דמגילת אסתר, וספירת העומר – אינם שייכים לסדר התפלה, כי מצוות הנ"ל אינם חלק מהתפלה, אלא ענין בפ"ע, ומה שנדפסו בסידור – הרי זה רק כדי שענינים אלו יהיו תחת ידו של כאו"א מישראל כאשר יצטרך לקיים מצוה זו.

וכמובן בפשטות שאע"פ שקיום מצות הדלקת נר חנוכה הוא בסמיכות לתפלת מעריב (בין מנחה למעריב, וכי"ב) – אין זה חלק מהתפלה, ואפשר לקיים מצוה זו במשך הלילה וכו'.

ועד"ז בנוגע לקריאת המגילה בפורים: אע"פ שנוהגים לקרוא את המגילה קודם „עלינו לשבח“ – הרי מובן בפשטות שאין זה חלק מהתפלה, ולכן (בלית ברירה) אפשר לקרוא את המגילה קודם התפלה או לאחרי התפלה. וכמודגש גם בזה שבשו"ע באים הלכות מגילה בתור ענין בפ"ע, בסיום חלק אר"ח, ולא כחלק מהלכות תפלה.

ועד"ז מובן בנוגע לספירת העומר: אע"פ שנוהגים לקיים מצוה זו בסיום תפלת מעריב – הרי אין זה חלק מהתפלה, ואפשר לקיים מצוה זו במשך הלילה (ואם שכח לספור בלילה – סופר ביום, ללא ברכה).

ומאחר שג' ענינים אלו אינם שייכים לסדר התפלה, לכן הובאו בסיום הסידור, וסדרם – בהתאם לסדרם בשנה: חנוכה, פורים, וספירת העומר.

לד. ויה"ר שמהדיבור בנוגע לסידור התפלה, ומכללות ענין התפלה, שנתקנה במקום הקרבנות – נזכה בקרוב ממש להקרבת הקרבנות בפועל בביהמ"ק השלישי, שיבנה בביאת משיח צדקנו, בגאולה האמיתית והשלימה.

ואז יהי' המעמד ומצב דכללות העולם בתכלית השלימות, וכללות הענין דקיום המצוות יהי' בתכלית השלימות – „כמצות רצונך“,

במהרה בימינו ממש.